

tunum, dicitur, « Scio quia non habitat in me, hoc est, » in carne mea bonum¹. » Hoc malum non erat in corpore vitæ illius, ubi aut voluntati servientibus etiam genitalibus membris, libido nulla erat, aut omnino se unquam contra voluntatis arbitrium non movebat. Hujus mali repente exorti puduit eos, qui prius quam peccarent, nudi erant, et non pudebat eos². Hujus mali laudes impudenter sparsisti etiam quatuor illis libris tuis, quibus coactus sum respondere sex meis.

LXIX. JULIANUS. « Ut autem ad istam commemorationem humanæ miseræ et divinæ gratiæ veniret Apostolus, supra dixerat, « Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati : post hæc verba exclamavit, Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum³. » Constat quidem præmissis illis quæ posuisti, subdidisse Apostolum, « Miser ego homo, » quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. » Sed non quærimus impræsentiarum, utrum hoc Apostolus dixerit : verum qua fide, quo sensu, qua ratione dixerit quærimus. Ille enim in membris legem per flagitiorum usum sanctis consiliis inter principia tamen emendationis rebellem, consuetudinem mala vocabat, quæ ab eruditis etiam sæculi dici solet secunda natura. Ante pauca enim eos, ad quos loquitur, cum exprobratione conveniens dixerat, » Humanum est quod dico, propter infirmitatem carnis » vestræ; sicut enim exhibuistis membra vestra servire » immunditiæ et iniquitati ad iniquitatem : ita nunc » exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem⁴. » Utque ostenderet quia carnem, non hoc corpus quod causas in seminibus habet, sed vitia abusive

¹ Rom. vii, 18. — ² Gen. ii, 25. — ³ Rom. vii, 23. — ⁴ Id. vi, 19.

vocaret; post duo capita fortasse subjungit, « Cum essemus in carne, passiones peccatorum quæ per legem ostenduntur, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti¹. » Sic dixit, Cum essemus in carne, quasi eo tempore cum disputaret, in carne non esset : sed qui Scripturas novit, genus hoc elocutionis agnoscit. Et ideo ubi verborum communitas ingerit quæstionem adhibeatur regula rationis, ad cujus æqualitatem, quæ putabantur deflexisse, tendantur. Cæterum Faustus Manichæorum episcopus, præceptor tuus, hoc vel maxime Apostoli testimonio contra nos nititur, dicens ab eo nihil aliud his sermonibus, legis videlicet quæ repugnans consilio in membris habitat, quam naturam malum malam significatam fuisse. Unde nihil minus a te fieri debuit, quam hic locus sic intelligi, quomodo ab illis exponitur, ne, cum per easdem lineas, quas Faustus torsit, ingrederis, non disputasse, sed præterita reddidisse videaris. »

AUGUSTINUS. Respondeat tibi, non Faustus Manichæus, sed catholicus doctus doctorque Gregorius : qui non « inter principia, ut dicis emendationis, in membris legem per flagitiorum usum sanctis consiliis rebellem, consuetudinem malam vocabat, quæ ab eruditis etiam dicit solet secunda natura : » sed legem peccati quæ est in membris nostris repugnans legi mentis, mortali huic terrenoque corpori nostro plane aperteque tribuebat dicens² : « Legem peccati quæ est in membris nostris, legi spiritus repugnare, dum imaginem regiam quæ intra nos est, captivam ducere studet ; ut spoliis ejus cedat, quidquid illud est quod in nos beneficio divinæ ac primæ illius conditionis influxit. Unde vix aliquis, inquit, fortasse longa se et districta regens philosophia, et paulatim animæ suæ nobilitatem recolens, naturam lucis, quæ in

¹ Rom. vii, 5. — ² Gregor. Nazianz. Apolog. 1 de Fuga sua.

se est, humili huic et tenebroso luto conjuncta, revocet ac reflectat ad Deum. Vel si certe propitio Deo agat, utrumque pariter revocabit; si tamen longa et assidua meditatione insuescat sursum semper aspicere, et deorsum male trahentem ac degravantem materiam sibimet astrictam frænis arctioribus sublevare. Hæc dicebat beatus Gregorius, non inter principia emendationis suæ, sed jam episcopus, volens exponere, vel potius quæ nota sunt, admonere, in quali quantoque certamine cum vitiis interioribus, propter corpus quod aggravat animam, constituti sint sancti. Quod certamen utique non fuisset in illo beatæ pacis loco, id est, paradiso deliciarum sanctorum, si nemo peccasset. Non enim corpus mortis hujus ibi esset, cujus corruptibilitate anima gravaretur¹: sed corpus vitæ illius, ubi non caro concupisceret adversus spiritum, ut necesse esset spiritui concupiscere adversus carnem; sed felici utriusque concordia natura lætaretur humana. Si ergo Manichæos introducentes aliam naturam mali atque substantiam expugnare velles, non adjuvare; profecto istas omnibus apertas a parvulis incipientes humanæ vitæ miseras cum tuis deceptoribus non negares; sed unde in eas collapsa sit nostra natura, quæ beata est primitus instituta, cum catholicis fidelibus et præclarissimis doctoribus diceres.

LXX. JULIANUS. Ut igitur quod egimus colligatur, nec ego dictis tuis fraudem intuli, nec tu attulisti aliquid, quod vel dilutiore pietatis colore perfunderes, nedum Scripturis testibus approbares. Nec hoc quod tu putas, intellexit Apostolus: nec alia prorsus in paradiso fuit conditio commixtionis, quam qualis nunc in conjugiiis agitur, quam a se institutam Deus, tam ipsorum conditione sexuum et qualitate membrorum, quam frequentata

¹ Gal. v, 17.

benedictione perdocuit. Quibus absolutis claret, cunctos, qui a te decipiuntur, ira esse quam misericordia digniores, quoniam in excusationem criminum suorum, quæ mala voluntate committunt, te auctore infamant nativitatem, ne corrigant actionem.

AUGUSTINUS. Actio pia est in hac vita Deum colere, et ejus gratia contra vitia interna pugnare, eisque ad illicita instigantibus cogentibusve non cedere; et ubi ceditur indulgentiam, atque ut non cedatur adjutorium Dei affectu religiosæ pietatis exposcere. In paradiso autem, si nemo peccasset, non esset actio pietatis expugnare vitia; quoniam permansio felicitatis esset vitia non habere. Sed non est indicium hominum contra vitia veraciter dimicantium, ea quæ impudenter frequentatur a vobis laudatio vitiorum. Ita-ne vero, Juliane, quando dicebat Ambrosius¹, « Omnes homines sub peccato nacimur, quorum ipse ortus in vitio est; aut me dicebat auctore, aut infamabat nativitatem, ne corrigeret actionem? Ita-ne vero Gregorius², » quando dicebat, Venerare nativitatem, per quam terrenæ nativitatis vinculis liberatus es: aut quando dicebat de Christo loquens, vel de Spiritu sancto³, Per hunc primæ nativitatis maculæ purgantur, per quas in iniquitatibus concipimur, et in delictis genuerunt nos matres nostræ: aut quando dicebat Hilarius de rege David⁴, Scit sub peccati origine, et sub lege peccati esse se natum: infamabant isti viri nativitatem, ne corrigerent actionem? Audebis-ne persuadere cordi tuo, quod Pelagianorum actio actioni præferatur istorum? Date veniam, nunquam vos vitam melius illis agere crederemus, nec si non sic amaretis concupiscentiam carnis, ut eam, qualis nunc est

¹ Ambros. lib. 1 de Penitentia, cap. 2 vel 3. — ² Gregor. Nazianz. Orat. in Christi Nativit. — ³ Id. Orat. in Pentecosten. — ⁴ Hilar. in Psal. cxviii, v. 175.

contra spiritum concupiscens, etiam in paradiso ante peccatum collocare velletis. Nam si ut dicis, « non alia fuit in paradiso conditio commixtionis, quam qualis nunc in conjugii agitur : » erat ibi et ante peccatum libido carnalis, sine qua non potest nunc sexus uterque misceri. Si ergo non vultis, in illa beatitudine membra genitalia nondum pudenda, ad opus suum peragendum, quo proles seminaretur, voluntati hominum sine libidine potuisse servire; adhuc quæro eandem libidinem qualem tunc fuisse credatis. Voluntatem certe quando esset necessaria, sequebatur; an etiam quando non erat propter propagandos filios necessaria, stimulabat tamen animum, et propellebat in concubitus vel quosque damnabiles, vel cum conjuge veniales? Si enim talis erat, qualis nunc est; hoc sine dubitatione faciebat, sive illi resisteretur per temperantiam, sive per intemperantiam cederetur. Ac sic, homo libidini aut peccando servire cogeretur, aut bello intimo repugnare: quorum alterum honestati, alterum paci felicitatis illius, si humanum sensum habetis, non convenire sentitis. Remanet igitur, ut si libido ibi esset, ita esset subdita voluntati, ut rectam quietamque mentem, nec ad delictum traheret, nec ad prælium provocaret et spiritum obedientem Deo, ac fruentem Deo, nec peccare, nec pugnare compelleret. Quæ quoniam nunc talis non est, sed ipsa licita inhianter, non obtemperanter appetit; in illicitis autem aut spiritum dejicit, aut contra spiritum concupiscit; agnoscite malum vitiata naturæ integritate contractum: quo malo bene utitur propagandi officio castitas conjugum, et de quo malo ducitur generationis obnoxiiæ vinculum, regeneratione solvendum.

LXXI. JULIANUS. « Sed de hoc satis sit, nunc quæ sequuntur arripiam. » In corpore¹ igitur mortis hujus, quale

¹ Vide lib. II de Nuptiis, cap. 2.

in paradiso ante peccatum profecto non erat, alia lex membris nostris repugnat legi mentis: quia et quando nolumus, et quando non consentimus, nec ei membra nostra ut impleat quod appetit exhibemus; habitat tamen in eis, et mentem resistentem repugnantemque sollicitat; ut ipse conflictus etiamsi non sit damnabilis, quia non perficit iniquitatem; sit tamen miserabilis, quia non habet pacem. Naturalem esse omnium sensuum voluptatem, testimonio universitatis docemus. Hanc autem voluptatem et concupiscentiam ante peccatum in paradiso fuisse, res illa declarat, quia ad delictum via per concupiscentiam fuit, quæ cum pomi decore oculos incitasset, spem etiam jucundi irritavit saporis. Non ergo potuit hæc concupiscentia, quæ cum modum non tenet, peccat; cum vero intra limitem concessorum tenetur, affectio naturalis et innocens est; non, inquam, potuit fructus esse peccati, quæ docetur, non suo quidem vitio, sed voluntatis, occasio fuisse peccati. Lege et de hoc secundum librum meum: invenies hoc quod dicimus etiam tuo posse animo persuaderi. Quod vero quasi acutule posuisti, legem quidem peccati esse in membris nostris; sed tunc habere peccatum, quando consentimus; tunc vero solum prælium suscitare, quando non consentimus, et indicere miseriam pace turbata; quis non prudens pugnare perspiciat? Nam si lex peccati, id est, peccatum, et necessitas peccati membris est inserta naturaliter; quid prodest non ei præbere consensum, cum propter hoc ipsum quod est, necesse sit subire supplicium? Aut si est lex quidem peccati, sed quando ei non consentio non peccat; inæstimabilis potentia voluntatis humanæ, quæ (si dici permittat absurditas) cogit ipsum non peccare peccatum. Sed revertitur eo, ut quod dicis asystaton sit: nam si non peccat, nec lex peccati est; si lex peccati est, peccat; si vero peccat, solum

quia est, quomodo ei obsisti potest, ut non peccetur, quæ repelli non potest, ut a peccati opere desinatur? »

AUGUSTINUS. Secundo libro tuo jam respondi quarto meo, teque inania dixisse convici: sed videant qui legunt, utrum respondendum sit homini, qui in tantam progreditur insaniam, ut cum fateatur malum esse peccatum, bonam esse dicat concupiscentiam peccatorum. Et tamen respondere compellimur, nolentes deserere hominum ingenia tradiora, ad quos istæ litteræ potuerint pervenire. Quid est ergo quod loqueris, nesciens quid loquaris? Ergo-ne et in paradiso ante malesuadi venena serpentis, ante corruptam sermone sacrilego voluntatem, illiciti cibi libido jam fuit? Et quod intolerabilius dicitur, ad malum provocabat, et mala non fuit? et videbant illi homines fructum ligni prohibiti, et concupiscebat, sed ut non manducarent, concupiscentia spiritus carnis concupiscentiæ repugnabat; et vivebant in loco illa tantæ beatitudinis non habentes in se ipsis pacem mentis et corporis? Non usque adeo dementes estis, ut ista credatis; non usque adeo impudentes, ut ista dicatis. Ergo intelligite, vel intelligentibus obstrepere vana loquacitate nolite. Præcessit mala voluntas, qua serpenti subdolo crederetur; et secuta est mala concupiscentia, qua cibo inhiaretur illicito. Non itaque ibi qualiscumque cupiditas qualicumque reluctata est voluntati; sed ei potius depravatæ depravata servivit. Ac per hoc quamvis jam utraque mala esset, tamen voluntas cupiditatem, non voluntatem cupiditas duxit: non præcessit voluntatem, nec restitit voluntati. Denique si ante peccati consummationem ab opere illicito averteretur voluntas, sine labore ullo cupiditas illicita sedaretur. Hinc loquens beatus Ambrosius¹, Caro, inquit, in naturam regressa vigoris sui agnoscit altricem, atque ausu deposito

¹ Ambros. in Luc. cap. xii, v. 52.

contumaciæ, moderationis animæ conjugatur arbitrio; qualis fuit, cum inhabitanda paradisi secreta suscepit, antequam veneno pestiferi serpentis infecta sacrilegam famem sciret, divinatorumque memoriam præceptorum animæ sensibus inhærentem edacitatis studio præteriret. Hinc peccatum manasse proditur, tanquam corpore anima que genitoribus: dum corporis natura tentatur, anima male sana compatitur; quæ si appetentiam corporis refrenasset, in ipso ortu esset extincta origo peccati. » Vides-ne quemadmodum doctor catholicus, et christiana sapientia præditus, ipsam cibi illiciti concupiscentiam, quam tu, si non permittatur implere quod appetit, asseris innocentem, jam famem sacrilegam nuncupavit. Et tamen si anima utique voluntate correcta, hanc appetentiam corporis refrenasset, in ipso, ut ait, exortu extincta esset origo peccati: sed quoniam non represso appetitu illiciti cibi, ad peccati consummationem perventum est; non extincta est origo peccati, sed etiam manavit in posteros: et tanta est carnis et spiritus dissensio subsecuta, ut in naturam, sicut idem doctor alio loco dicit, per prævaricationem primi hominis verteretur¹.

Sed tu adversus hæc, « naturalem esse omnium sensuum voluptatem testimonio universitatis docere te » dicis: quasi non posset in corpore, non mortis hujus, sed vitæ illius, ita esse omnium sensuum voluptas naturæ sufficiens ut summa in jura virtutis animi carnisque concordia, nulla concupiscerentur illicita. O quam multum erras qui ex ista, quæ nunc est, corruptibilitate atque infirmitate naturæ sanctas paradisi delicias atque illam beatitudinem conjicis? Alia erat illa immortalitas, ubi homo poterat non mori: alia est ista mortalitas, ubi homo non potest nisi mori: alia erit summa immortalitas, ubi homo

¹ Ambros. lib. vii in Luc. n. 141.

non poterit mori. Quid litigas de concupiscentia litigante, hoc est, de lege in membris repugnante legi mentis? Lex peccati dicitur, quia suadet peccata, atque ut ita dixerim, jubet; et si ei mente serviatur, sine excusatione peccatur. Peccatum dicitur, quia peccato facta est, appetitque peccare. Reatus ejus regeneratione solutus est, conflictus ejus ad agonem relictus est. Malum est, clarum est. Non viribus nostræ voluntatis, ut putas, huic obsistimus, nisi divinitus adjuvemur. Debellandum hoc malum est, non negandum: vincendum est, non defendendum. Postremo si ei consentis, malum agnosce peccando: si ei resistis, malum agnosce pugnando.

LXXII. JULIANUS. «Vel quid prodest ejus rei modestia, cujus accusat se ipsa præsentia? Vide ergo quo tua acmina provehantur. Primo quia peccat natura sine voluntate: quod non potest. Secundo quia est peccatum, et non peccat, id est, una res est, et non est. Deinde quando turbat pacem, miserabilis est, nec pro tanto crimine plectitur dissipatæ quietis: quando autem perficit iniquitatem, damnabilis est. Sed lex peccati sicut meretur ipsa tormentum, ita excusat hominis voluntatem. Quia lex et cogens, et naturalis, et nunquam recedens, superari utique a voluntate non potest: et nemo propter hoc reus est, quod vitare non potuit. Sed nec ipsa Lex peccat: quia aliud facere non potuit. Deus autem inevitabilia reatui ascribit; nec ut tantum mali faciat, ab ullo cogitur: omnibus igitur absolutis hic solus in crimine reperitur, qui mira fronte imputat aliis necessitatem, cum ipse sine necessitate delinquat. Macte virtute prudentiæ nobilissime disputator, qui gradibus Punicæ dialexeos, ut commendares dona, evertisti judicia; ut simulares gratiam, subruisti justitiam; ut infamares naturam, criminatus es hominum Conditorum; et ita criminatus es, ut non solum aliquo peccatore,

sed ipsa lege peccati, Deus tuus nocentior apparet. Et post hæc profanissime catholicis sacerdotibus convicium facis, ut dicas eos negare gratiam Christi, cujus æquitatem tuentur: cum nos laudemus quidem clementiam remedium, sed legum manente justitia.

AUGUSTINUS. Utinam catholicos agnosceres sacerdotes, qui longe priusquam esse cœpistis, dixerunt concupiscentiam carnis, quæ concupiscit adversus Spiritum, quamvis adversus eam etiam spiritus concupiscat, quæ lex intelligitur esse peccati resistens legi mentis post peccatum quod in paradiso perpetratum est, humanam vitiasse naturam: unde sine illa modo nascitur nemo; eique spiritus adversatur in sanctis, ut juste vivant, pugnando contra illam, donec perfecta hominis salute, et carne cum spiritu plenissime concordante jam non sit. Dicit Ambrosius¹, per prævaricationem primi hominis in naturam vertisse dissensionem carnis et spiritus: eamque dissensionem sic Cyprianus ostendit, in quo Pœno Punicam dialexim, ut puto, irridere non audes, quod facere in me ausus es: «Est¹, inquit, inter carnem et spiritum colluctatio, et discordantibus adversum se invicem quotidiana congressio, ut non quæ volumus ipsa faciamus, dum spiritus cœlestia et divina quærit, caro terrena et sæcularia concupiscit: et ideo petimus inter duo ista, ope et auxilio Dei concordiam fieri, ut dum et in spiritu et in carne voluntas Dei geritur, quæ per eum renata est anima servetur. Quod aperte atque manifeste Apostolus sua voce declarat: «Caro,» inquit, concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem³; hæc enim invicem adversantur sibi, ut non » ea quæ vultis, ipsa faciatis. » Hanc tu concordiam carnis et spiritus, quam nos optare, et a Domino dicit orare Cy-

¹ Ambros. lib. vii in Luc. cap. xii, v. 52. — ² Cyprian. de Orat. Domin.

— ³ Gal. v, 17.

prianus, nec in paradiso ante peccatum fuisse concedis : aut si fuit, cur non fateris eam per prævaricationem primi hominis vitiata periisse natura, beatæque paci animæ et corporis miseram successisse discordiam? Et indignaris nobis, quod velut catholicis sacerdotibus, id est, vobis, faciamus nostro sermone convicium, quia dicimus vos negare gratiam Christi : cum vos istis vere catholicis sacerdotibus impudentissime ac profanissime conviciemini his verbis, quæ in me, qui eorum fidem sequor et tueor, indigesto furore ructatis.

Apostolus dicit : « Spiritu ambulate, et concupiscentias » carnis ne perfeceritis¹. » Rogo, cur eas appellat, si nullæ sunt? cur eas perfici vetat, si bonæ sunt. Sed adhuc quales sint, ostendit et dicit : « Caro enim concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem ; hæc enim » invicem adversantur, ut non ea quæ vultis faciatis. » Quibus dicebat : Ut non ea, quæ vultis faciatis? numquid Judæis, secundum mirabilem vestram intelligentiam, nondum sub Christi gratia constitutis ; et non eis quibus dixerat : « Ex operibus legis spiritum accepistis, an ex » auditu fidei²? » Fideles itaque Christianos dicebat non ea quæ vellent facere, concupiscente adversus spiritum carne. Quid ita, nisi quia volebant inferiorem partem suam consentire superiori, id est, carnem spiritui, nec valebant perficere quod volebant, eisque restabat non consentire illi vitio, sed adversus carnem spiritui concupiscere? Verum et si hoc in eis erat, quod vos putatis, ut propter consuetudinem malam etiam nolentes male viverent; quid est ergo quod dicis, naturam sine voluntate peccare non posse, cum istos non volentes peccare fatearis? Cur autem dicta sit concupiscentia carnis peccatum, lexve peccati, jam supra diximus : cui si bonum est non consentire ad

¹ Gal. v, 16. — ² Id. iii, 2.

illicita, profecto ipsa malum est, qua concupiscuntur illicita, et si nulla consensione, nulloque opere perpetrantur. Judicia Dei porro vos evertitis, qui generis humani miserias incipientes a parvulis, sine ullo peccati merito fieri dicitis ; nec donum Dei poscitis, ne intretis in tentationem, hoc est, ne peccetis¹ : in vestra enim virtute confiditis², et vos in Psalmo sancto notatos esse atque damnatos, vel non videtis cæci, vel stolidi non doletis.

LXXIII. JULIANUS. « Verum jam pergamus et ad verba mea, quæ de præfatione sublata, sibi impugnanda proposuit³ : » Satis igitur admonuerim, sic istum verba mea quasi refellenda sibi proponere voluisse, ut alibi mediis detractis sententias interrumperet, alibi extremis non additis decurtaret ; et cur hoc fecerit, sufficienter ostenderim? Nunc ad ea, quæ sicut voluit, nostra proposuit, quæ sua posuerit, videamus. Sequuntur enim jam verba ejus, et sicut iste insinuavit, qui tibi chartulam misit, prius aliquid de præfatione conscripsit, procul dubio librorum eorum, de quibus pauca decerpit. Id autem ita sese habet. « Doctores, inquit, nostri temporis, frater beatissime, et nefariæ, quæ adhuc fervet, seditionis auctores, ad hominum, quorum sanctis studiis uruntur, contumelias et exitium decreverunt per ruinam totius Ecclesiæ pervenire ; non intelligentes quantum his contulerint honoris, quorum ostenderunt gloriam nisi cum catholica religione non potuisse convelli. Nam si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Cœlestianus et Pelagianus vocatur. Ne igitur vocentur hæretici, fiunt Manichæi : et dum falsam verentur infamiam, verum crimen incurrunt : instar fe-

¹ Matth. xxxi, 41. — ² Psal. xlviii, 7. — ³ Vide lib. ii de Nuptiis, cap. 2 vel 3.